

ІСТОРИЯ ТА МЕТОДОЛОГІЯ ЖУРНАЛІСТИКИ

Visn. Lviv. Univ., Ser. Zhurn. 2020: 47; 3–10 • DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vjo.2020.47.10500>

УДК 007.304.659.3

УКРАЇНСЬКА ПРЕСА НА ОКРАЇНАХ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ ЯК ЧИННИК ВІДСТОЮВАННЯ ІНТЕРЕСІВ УКРАЇНСТВА

Іван Крупський

Львівський національний університет імені Івана Франка

вул. Генерала Чупринки, 49, 79044, Львів, Україна

e-mail: ikrupskyy@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0002-3520-499X>

У статті досліджується розгалуження української преси, що видавалася за межами України на окраїнах Російської імперії, акцентується увага на її ролі в консолідації української нації, розвінчується антиукраїнська політика російських урядових кіл – і самодержавства, і радянської влади – супроти національного самоствердження українства, відзначається роль української преси у протидії московській маніпулятивній пропаганді.

Ключові слова: українська преса за межами України, роль преси у пропаганді української мови, національна ідея, російська пропаганда.

1. Постановка проблеми. Ще з XVII–XVIII ст., через різні соціально-політичні обставини, чимало українців полишало свій край і оселялося поза Україною, здебільшого на окраїнах Російської імперії або й за її межами. Зокрема, чимало українців проживало на Північному Кавказі, в Амурському краї, на Кубані, Далекому Сході, не кажучи вже про Петербург чи Москву.

Діяльність громад, що виникли в Україні у другій половині XIX ст. і присвятили себе передовсім національно-просвітницькій роботі, знайшла відгук і на тих землях поза Україною, де компактно жили українці. Коли ж в Україні почала поширюватися реакція, український рух зосереджується головню в Петербурзі. Тут вихідці з України починають друкувати українські книжки, а на сторінках деяких російських часописів з'являються статті, присвячені українській справі. Зрештою, на початку 1860 р. у Петербурзі виходить друком (двома виданнями) альманах «Хата», а невдовзі журнал «Основа», до чого особливо прилучилися П. Куліш, М. Костомаров, В. Білозерський та інші. Однак вік цієї преси був недовгим: лише з 1906 р. цю прогалину заповнили інші видання. Зокрема, в Москві світ побачили декілька українських часописів. І хоча доля цих видань була схожою до долі попередників, однак вони заклали фундамент для становлення української преси й в інших місцях, де проживали українці. Однак досі ця преса залишалася поза увагою українських дослідників.

2. Аналіз останніх досліджень і публікацій. Українська преса, яка виходила поза межами України, не мала великих накладів і здебільшого припиняла своє існування протягом кількох місяців. Це одна з причин того, що вона не стала об'єктом зацікавлення науковців. Окрім цього, немає єдиного компактного місця її збереження, що утруднює знайомство з нею. Тому цінними залишаються дослідження українських вчених, праці яких присвячені просвітнім чи культурним аспектам життя української діаспори. І в цих працях частково можна знайти посилання на ті чи інші періодичні видання. Особливо актуальними залишаються дослідження українських діаспорних учених або праці, що були видані в перші роки радянської влади в Україні. Серед них, наприклад, статті Л. Биковського¹, К. Вечерницького², В. Дорошенка³, монографія А. Животка⁴ та ін. Тому для розкриття теми статті ми максимально використали матеріали архівів й рукописних фондів бібліотек України: Інституту рукописів Центральної наукової бібліотеки ім. В. І. Вернадського та Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України.

3. Методологічна основа дослідження. Концепція статті розкривається за допомогою загальнонаукових методів: аналізу і синтезу (при вивченні історичних джерел і літератури), контент-аналізу (для дослідження тематики газетно-журнальних публікацій), типологізації (для дослідження структури, форм і напрямків діяльності періодичних видань); конкретно-історичних методів: хронологічного (для хронологізації історичних подій); історико-порівняльного (для зіставлення і розмежування процесів, що відбувались в Україні та за її межами у визначений період); міждисциплінарних методів: статистичного (для обґрунтування кількісних показників); джерелознавчих методів пошуку, відбору та критики джерел.

4. Виклад основного матеріалу дослідження. Під впливом подій в Україні український національний дух пробуджувався не лише у великих містах Російської імперії, а й на її околицях, як, наприклад, на Далекому Сході, де ще 1905 р. виселенці з України заснували у Благовіщенську Український клуб, почали передплачувати з матеріальної України українські часописи та твори красного письменства.

На початку 1910 р. на Далекий Схід прибув лікар Гаєвський, який привіз із собою велику бібліотеку українських книг і передплатив більш як на 300 рублів різних українських видань⁵. Це дало новий імпульс розвитку українського руху⁶: у Владивостоці, наприклад, була створена культурно-просвітницька організація «Товариство народних читалень», що існувало без жодної підтримки з боку держави.

Щоб краще орієнтуватися в подіях, що відбувались в Україні, правління товариства звернулося до редакцій українських часописів з проханням посприяти у пільговій передплаті українських газет і журналів⁷. Однак, оскільки на це звернен-

¹ Биковський, Л. (1918), «Українська преса на Закавказзі в 1917 р.», *Боротьба*, 1918, 7 квіт.

² Вечерницький, К. (1917), «Українська преса», *Книгарь*, 1917, № 2, с. 76-79.

³ Дорошенко, В. (1914), «Українська преса», *Ілюстрований календар Товариства «Просвіта» на звичайний рік 1914*, Львів, 1914, 136 с.

⁴ Животко, А. (1943), *«Подонь (Українська Вороніжчина) в культурному житті України»*, Прага, 1943, 87 с.

⁵ Інститут рукописів Центральної наукової бібліотеки ім. В. І. Вернадського. Листування з редакціями різних часописів, ф. 152, спр. 31, арк.1.

⁶ Там само, арк. 1.

⁷ Там само, ф. 226, спр. 38, арк.1.

ня ніхто не відгукнувся, було ухвалено налагодити видання свого часопису. Так 30 квітня 1917 р. у Владивостоці вийшло перше число тижневика «Українець на Зеленому Клині», у вступній статті якого «Од редакції-видавництва» було зазначено: «Починаючи друкування українського слова задля того, щоб розходилося воно ширше межі наших людей, посівших Зелений Клин і далі, видавництво наважилося се робити, коли виявилось, що московські тутешні дневники зволікають містити українські писання і не годяться дати їм яке стале і почесне пристановище, а проте настав для України чи не слушний час, за який мріяли наші люди з давніх-давен: підвестися і увихнутися з під кормиги московського уряду..., глушачого місцеві культури і вольності, ородитися в цивілізовану, вільну, багату і народню Україну – се праця, до якої щиро стає «Українець на Зеленому Клині».

Із перших чисел редакція широко інформувала про політичне життя українців на своїй історичній батьківщині, для чого запровадила рубрику «Голос з України», викривала підступи місцевих українофобів, у рубриці «Місцеве українське життя» розповідала про пробудження українців Зеленого Клину до політичного життя. Зокрема, 7 травня 1917 р. інформувала про те, що більше тисячі українців Владивостока об'єдналися в громаду, де обрали Раду, хоча цьому перешкоджали більшовики і члени «Союза свободной России».

Редакція «Українця на Зеленому Клині» намагалася оперативно відгукуватися на всі злободенні питання. Приміром, вона передрукувала із «Нової Ради» – часопису, що видавався в Києві, заклик селян із с. Кибинці Миргородського повіту Полтавської губернії про допомогу українській армії, а в редакційній статті «Держава загибає, рятуйте її» (1917, 14 трав.) закликала своїх читачів підтримати почин братів з України, роз'яснила значення утворення національного фонду для молоді держави і висловилася за його організацію у Владивостоці. У багатьох публікаціях газета розповідала про підтримку Центральної Раді. Зокрема, в замітці редактора газети Д. Боровика «Квитанція № 1392» (1917, 3 верес.) повідомлялося про те, що 14 серпня 1917 р. Центральна Рада отримала від редакції часопису «Українець на Зеленому Клині» 205 рублів, які пожертвували читачі газети.

Тобто редакція не лише підтримувала почини, які народжувалися в Україні, а й сама ставала ініціатором добрих справ. Зокрема, 4 червня 1917 р. ціла перша шпальта газети була розверстана у формі плаката і вийшла під великою «шапкою» «Переяславський трактат». В одному з пунктів цієї публікації зазначалося, що, згідно з Переяславським договором, Україна повинна була мати «своє власне військо, як городове, так і запорозьке». Тому в інших публікаціях редакція звертається до проблем створення української армії. 14 червня 1917 р. у замітці, надрукованій під рубрикою «Місцеве українське життя», повідомлялося про те, що українська громада у Владивостоці на загальних зборах обговорювала питання про створення українського війська на Зеленому Клині, де «осіла людність українська числом мало не $\frac{3}{4}$ од всіх людей в цьому краї», і закликала «боронити нову українську землю так, як мають боронити стару прадідівську Україну...»

Проти організації українського війська різко виступили і російські шовіністи, і більшовики, вважаючи, що «організація українських військових загонів в Сибірі і на

Далекому Сході послабить сили революційної Росії»⁸. Та це не зупинило патріотів: 22 червня 1917 р. редакція опублікувала звіт із українського віча, на яке прийшли вояки із портретом Тараса Шевченка і плакатом «Вільна Україна з рідним військом». І хоча деякі оратори пробували заперечити доцільність створення української армії, все ж більшість промовців висловилися за негайне формування збройних українських загонів. Однак на другий день нарада Рад робітничих і солдатських депутатів, ядро якої становили більшовики, осудила спроби організації українських військових частин і заборонила будь-яку діяльність в цьому напрямі.

Послідовно вести національно-виховну роботу редакція не могла, оскільки, хоча газета і була задумана як тижневик, видавалася нерегулярно, як зазначалося в статті «Од видавництва» (1917, 27 серп.) – «поневірялося українське слово в приймах по російсько-московських друкарнях, терпіло тяжку скруту, «неначе човен в синім морі – то вірина, то потопа...»

Із зміцненням влади більшовиків, які демагогічно проголошували свободу слова, для редакції настали важкі часи і 24 грудня 1917 р. на 20 числі вихід газети припинився. Лише за рік – у 1918 р. – світ побачили нові часописи – «Щире слово» та «Громадська думка». Однак воєнні події також незабаром призвели до їх закриття.

Створення УНР знайшло широкий відгомін і серед українців, які знаходилися на Закавказзі. У Батумі українці організувалися в свою громаду й висловили цілковиту підтримку Центральній Раді як «єдиній виразниці домагань українського народу»⁹. Однак плідній роботі громади перешкодив брак українських часописів. Тому, наприклад, українська громада м. Трапезунда звернулася з листом до Центральної Ради з проханням посприяти в отриманні газет «Нова Рада», «Робітничка газета», «Народна воля», «Промінь», «Шлях»¹⁰.

Звичайно, українці Закавказзя все-таки налагодили видання своєї преси, однак це були мізерні накладки лише кількох чисел. Наприклад, з квітня 1917 р. в Трапезунді почали видавати тижневик «Вісті української громади у м. Трапезунді», який планувалося, після проведення Першого українського військового з'їзду Кавказького фронту, перетворити на щоденник під назвою «Вісті Першого українського військового з'їзду Кавказького фронту у м. Трапезунді». Однак вийшло лише 5 чисел під такою назвою, бо видавці, згідно з рішенням з'їзду, переїхали до Тифлісу, де планувалося організувати нове видання, але воно на світ так і не з'явилося.

Водночас у другій половині квітня 1917 р. в Тифлісі була організована українська громада, а вже 5 травня світ побачив часопис «Українські вісті Закавказзя». Вийшло два числа – на перешкоді стали технічні труднощі – не було де друкувати газету.

Видавалися українські часописи у Воронежі – «Праця та воля», «Інтернаціоналіст»; у Благовіщенську – «Українська Амурська справа»; у Харбіні – «Засів»; у Хабаровську – «Ранок». Однак їхній рівень був аматорським, тематичний діапазон публікацій – доволі куцим, не радувало й мовностилістичне оформлення публікацій. Тому суттєвого значення в житті українських громад ці часописи не мали.

⁸ Центральний державний архів Вищих органів влади і управління України, Матеріали редакцій військових часописів, листування з Центральною Радою, урядові розпорядження, ф. 4465, оп. 1, спр. 456, арк. 5.

⁹ Центральний державний архів Вищих органів влади і управління України, Фонд Центральної Ради, ф. 1115, оп. 1, спр. 92, арк. 3.

¹⁰ Там само, арк. 8.

До 1917 р. української преси на Кубані не було, хоча були спроби її заснувати. І тому українці використовували сторінки російської преси – зокрема гумористичного часопису «Кубанец», в якому з осені 1911 р. і майже до кінця 1912 р. був український відділ.

1914 р. замітки українською мовою публікувала газета «Кубанский край», що виходила у Катеринославі. Також 1917 р. в Катеринодарі вийшло кілька чисел українського тижневика «Чорноморец», в Новоросійську – газети «Чорноморська рада». Та найпомітнішим явищем в житті українців Кубані було налагодження випуску щоденної газети «Чорноморський українець», перше число якого побачило світ в Новоросійську у вересні 1918 р. за редакцією О. Досвітнього.

У цей час більшовики поступово зміцнювали свої позиції. Щоб ліквідувати національну свідомість українців вони почали практикувати старі царські засоби нівелювання – масові переселення людей з Півночі на Південь і навпаки. При цьому надавалися всілякі пільги тим росіянам, які бажали переселитися в Україну, на Дон, Кубань, Чорноморщину. Тому редакції доводилося розвінчувати суть цієї політики. Про це, наприклад, йшлося в статті Аенка «Культура і національність українців, москалів і поляків» (1918, 19 верес.), в редакційній кореспонденції «Проти України» (1918, 4 жовт.), в добірках заміток «З місцевого життя» (1918, 4 жовт.) тощо. У кореспонденції Г. Нашого «Через що Україна мусила відрізнитися (вочевидь, автор мав на увазі «відділитися»). – І. К.) від Росії» (1918, 6 жовт.) чітко зазначалося: «Як Микола II, так і Керенський, і Ленін б'ються між себе за те, щоб сісти зверху» і вказувалося на потребу закінчити війну, відділитися від Росії, а «коли Росія хоче воювати – нехай б'ється у себе вдома».

Редакція «Чорноморського українця» не лише прилучала українців до політичного життя, а й закликала підтримати Центральну Раду, показувала справжню мету більшовиків. Зокрема, у кореспонденції І. Пимоненка «Временное сибірское правительство і українці» (1918, 21 верес.) було зазначено, що члени Сибірської Ради солдатських і робітничих депутатів не визнають самостійності України і при цьому дивуються, чому українці не хочуть служити у війську, яке «визволяє Україну від німців», кепкують з IV Універсалу Центральної Ради, вважаючи, що «Україна – частина Росії».

У кількох числах реакція подала «Повільний словничок більш рідких українських слів по московськи», надрукувала поему С. Руданського «Мазепа», яку заборонив російський уряд, у відділі «Бібліографія» помістила рецензію на книжку І. Кащенко «Історія Запорозжя». Отже, свою діяльність редакція спрямовувала на пробудження політичного життя серед українців краю, закликала їх до єдності. І хоча в листопаді 1918 р. видання газети припинилося, все-таки її діяльність мала позитивний вплив на українців. Під впливом часопису, наприклад, «Зібрання громади та громадян села Уеленки на Кубані одностайно ухвалило відкрити філію Армавірської Просвіти і висловило підтримку урядові УНР як виразникові бажань українського народу»¹¹. В іншому документі стверджувалося, що під впливом української преси «орієнтація кубанців рішуче українська. Під осінь заведено на Кубані 32 українські вищі початкові школи. Літом в Сійську відбулися курси вчителів... Почувається величезний брак інтелігентних сил... Кубань не визнала й верховного пра-

¹¹ Центральний державний архів Вищих органів влади і управління України, Фонд Центральної Ради, ф. 1115, оп. 1, спр. 12, арк. 3.

вителя Колчака. Трапляються вбивства добровольчих офіцерів. Чорносотенна преса поміщає ненависні статті відносно Кубані»¹².

Процес українізації, який розпочався 1923 р., охопив не лише території України, а й знайшов відгук серед українців, які проживали на теренах Росії, що не подобалося захисникам російської мови. Приміром, на Кубані противники українізації «роз'яснювали», що українська мова – жаргон російської, виступали проти українізації преси. Цікавий факт стосовно цього навела газета «Радянський станичник» (1925, 4 груд.): В станиці Іванівській хлібороби-українці заявили, що «не треба нам українського язика», хоча самі розмовляли українською мовою. Щоб з'ясувати питання, райком партії створив комісію, яка виїхала в станицю. Не встигли члени комісії зайти до школи, як учні, підготовлені вчителем, одразу ж «відрапортували», що не хочуть вчити української мови. Тоді член комісії взяв книжку і прочитав: «Василь зажурився» і переклав: «Василий зажурился».

– Як Вам більше подобається? – запитав учнів.

– Василь зажурився.

– Де ж тут по-українськи, а де по-російськи?

– Василь зажурився – це по нашому, по руськи, а Василий зажурился – це по українськи».

Таке ставлення до українізації спостерігалось і на вищому рівні. Газета «Красное знамя», зокрема, яка виходила на Кубані, 24 листопада 1925 р. надала слово Я. Чорному, який переконував, що газети не треба українізувати, бо «хлібороб избегаєт украинскую газету... И вообще – надо серьезно подумать над вопросом украинизации».

Тенденція до зростання національної свідомості українців не давала спокою більшовикам: свідомих українців переслідували, заводили на них кримінальні справи. До прикладу, на Далекому Сході ГПУ кинула до в'язниці українського діяча Д. Глобацького. Коли ж через Читу, де він перебував в ув'язненні, проїздив М. Калінін, Л. Глобацький подав скаргу на незаконний арешт українців, яких звинувачували в зраді батьківщини, вважали їх ворогами революції, на що секретар М. Калініна сердито відповів, що всі українці – петлюрівці¹³. Зрозуміло, в таких умовах розвиватися національно-патріотична журналістика не могла. Журналістська справа переноситься на інші землі, де, зокрема, в березні 1921 р. в Харбіні вийшов місячник «Вимоги життя», у травні 1924 р. – «Харбінський вісник», у вересні 1925 р. – «Українське життя».

Отже, українська преса, яку з різних причин видавали поза українськими землями – на теренах Росії, на Далекому Сході і Півночі, посіла чільне місце в житті української нації. Завдяки цій пресі український народ становив собою свідому національну групу, яка зберегла свою мову, культуру, традиції. Це ставало на заваді більшовицькому режимові, який з 20-х рр. повів нові атаки на українське друковане слово.

5. Результати і перспективи подальших досліджень. У статті акцентовано увагу на діяльності української преси, що видавалася на теренах, які населяли укра-

¹² Там само, колекція документальних матеріалів українських емігрантських установ, організацій та осіб, ф. 4465, оп. 1, спр. 91, арк. 16).

¹³ Центральний державний архів Вищих органів влади і управління України, Фонд Центральної Ради, ф. 1115, оп. 1, спр. 12, арк. 3.

їнці, зокрема на Кубані, Закавказзі. Звісно, це лише побіжні нариси до вивчення цієї преси. На жаль, повновартісного наукового дослідження, яке б охоплювало різні аспекти діяльності цієї ланки українського преси, немає. У зв'язку з цим варто було б у подальших наукових дослідженнях зосередити увагу на таких вузлових проблемах:

- Докладніше проаналізувати особливості функціонування української преси у конкретних, чітко обґрунтованих часових відтинках. Адже, наприклад, ця преса функціонувала в роки Центральної Ради, Гетьманату, Директорії, Радянського Союзу, і політичний устрій в Україні тією чи іншою мірою впливав на функціонування української журналістики на окраїнах Російської імперії, за межами України.
- Глибшого дослідження потребує вивчення типології, а відтак і диференціації української преси, що функціонувала на Кубані чи в Закавказзі.
- До наукового обігу й досі не долучено численні газетно-журнальні публікації, що не втратили свого значення і які можуть слугувати уроком для багатьох політичних процесів сучасності, як, наприклад, нинішня російсько-українська війна.
- Досі невідомими залишаються імена багатьох редакторів, журналістів, публіцистів, видавців, завдяки яким вдалося налагодити мережу українських видань за межами України, на окраїнах Російської імперії, а відтак і Радянського Союзу.
- Не дослідженим є і жанровий аспект публікацій, завдяки якому здійснювався вплив на читача.
- Дослідження потребує також тематичний аспект публікацій, бо й досі, наприклад, маловивченими залишаються теми українізації, голодомору тощо.

6. Висновки. Об'єктивним фактором виникнення, становлення і розвитку української преси на окраїнах російської імперії було піднесення національно-визвольного руху на тернах України. Виникла ця преса не з метою отримання прибутків і не на урядові кошти, а завдяки старанням української еліти.

Публікації української преси відзначалися правдивістю, оперативністю (звісно, наскільки це можна було досягнути в тогочасних умовах), всебічністю тематики. Журналісти уміло інтерпретували факти, широко використовували логічні й емоційні засоби впливу, постійно шукали нові форми написання матеріалу, максимально використовували технічні засоби оформлення газет.

Важливим напрямом діяльності української преси, що видавалася на окраїнах Російської імперії, а відтак і СРСР, було залучення українського загалу до національно-визвольних змагань за здобуття державної незалежності.

Українська журналістика витворила таку громадську платформу, без якої суспільне життя українців було б розпорошене, а громадські взаємини не мали б постійного зв'язку.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Биковський, Л. (1918), «Українська преса на Закавказзі в 1917 р.», *Боротьба*, 1918, 7 квіт.
2. Вечерницький, К. (1917), «Українська преса», *Книгарь*, 1917, № 2, с. 76-79.
3. Дорошенко, В. (1914), «Українська преса», *Ілюстрований календар Товариства «Просвіта» на звичайний рік 1914*, Львів, 1914, 136 с.

4. Животко, А. (1943), «Подонь (Українська Вороніжчина) в культурному житті України», Прага, 1943, 87 с.
5. Інститут рукопису Центральної наукової бібліотеки ім. В. І. Вернадського.
6. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України.

REFERENCES

1. Bykovskiy, L. (1918), «Ukrainska presa na Zakavkazzi v 1917 r.», *Borotba*, 1918, 7 kvit.
2. Vechernytskyi, K. (1917), «Ukrainska presa», *Knyhar*, 1917, № 2, s. 76-79.
3. Doroshenko, V. (1914), «Ukrainska presa», *Iliustrovanyi kalendar Tovarystva «Prosvita» na zvychnyi rik 1914*, Lviv, 1914, 136 s.
4. Zhyvotko, A. (1943), «Podon (Ukrainska Voronizhchyna) v kulturnomu zhytti Ukrainy», Praha, 1943, 87 s.
5. Instytut rukopysu Tsentralnoi naukovoï biblioteky im. V. I. Vernadskoho.
6. Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv vyshcheykh orhaniv vlady i upravlinnia Ukrainy.

**UKRAINIAN PRESS ON THE OUTSKIRTS OF THE RUSSIAN EMPIRE
AS A FACTOR IN DEFENDING UKRAINIAN INTERESTS****Ivan Krupskyy**

*Ivan Franko National University of Lviv,
Generala Chuprynky Str. 49, 79044, Lviv, Ukraine
e-mail: ikrupskyy@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0002-3520-499X>*

The article deals with the formation, development and branching of the Ukrainian press that was published on the outskirts of the Russian Empire outside Ukraine, also author focuses on her role in the consolidation of the Ukrainian nation, debunked the anti-Ukrainian policy of Russian government circles – both autocracy and Soviet power – against national self-assertion of Ukrainianness. The role of the Ukrainian press in counteracting Moscow's manipulative propaganda and in raising the national consciousness of the people is noted.

Using general scientific and interdisciplinary methods, including historical and comparative methods, also content analysis and other means of research, the author proved that both the tsarist autocracy and the Soviet regime were trying to prevent Ukrainian journalism from developing. For this purpose, printing shops were prohibited from printing newspapers and magazines in Ukrainian, and in official policy was promoted the thesis about the common origin of Ukrainians and Russians, according to which the Ukrainian language was considered not as an independent language, but a dialect of the “Russian language”. At the same time, newspaper and magazine publications testified that Ukrainians, even far away from their homeland, communicated in their mother tongue, despite various oppressions. They did not know Russian and even did not understand it at elementary level.

The Ukrainian press, which was organized at the expense of the people, was the factor that promoted the consolidation of the nation, defended its interests even far from Ukraine.

Key words: Ukrainian press outside Ukraine, role of the press in propaganda of the Ukrainian language, national idea, Russian propaganda.